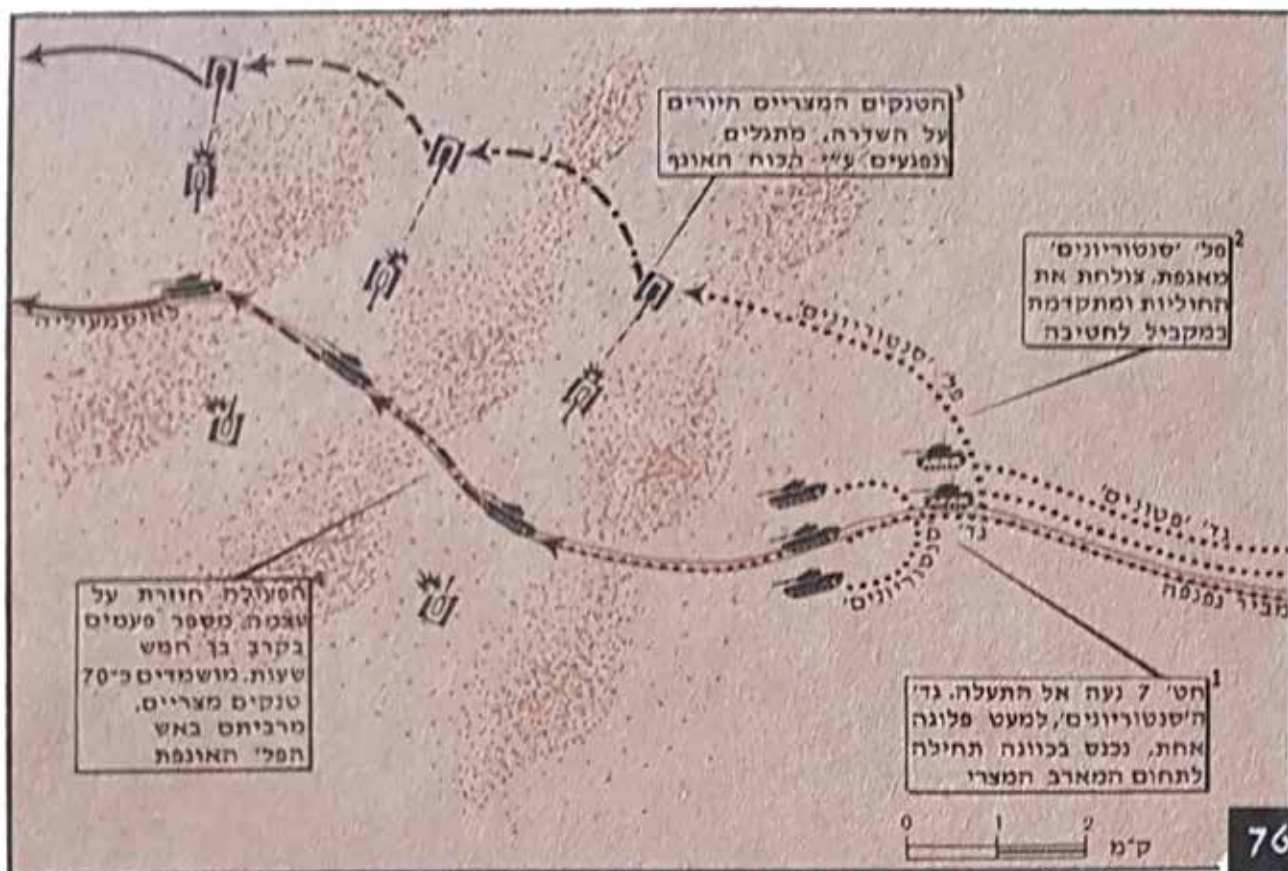

האיגוף שפרץ את החסימה בדרך לתעלת סואץ

פלוגת שמי במלחמת ששת הימים

"קרב המכבש החטיבתי", כפי שכונה אחרי מלחמת ששת הימים, היה עלול להסתיים אחרת אילו לא האיגוף שביצעה פלוגת שמי בשטח דיונות שנחשבו בלתי עבירות - איגוף שפרץ את החסימה בדרך לתעלת סואץ. סיפור הקרב שבו השמידה הפלוגה קרוב ל-20 טנקי אויב, וסיימה אותו ללא נפגעים. על מקצועיות, רוח הלחימה והדבקות במשימה לאור המטרה

תרשים "קרב המכבש החטיבתי", 8 ביוני 1967. בעקבות ההצלחה הגורפת של מלחמת ששת הימים, קרב המכבש החטיבתי לא תוחקר כלל. איור: אטלס כרטא

באיגוף ותוקפת את טנקי האויב שחוסמים את הציר. פלוגת הצנטוריונים הזאת הייתה פלוגה ז' שעליה פיקדתי. הפלוגה ביצעה איגוף בדיונות גבוהות וטובעניות שנחשבו בלתי עבירות - איגוף שפרץ את החסימה המצרית בדרך לתעלת סואץ, אולם על אף ההצלחה נותרה הפלוגה אנונימית ולא זכתה לאזכור מיוחד. אחת מתוצאות ההצלחה הגורפת של מלחמת ששת הימים הייתה העובדה שהיא לא תחקרה כמעט כלל, כך גם "קרב המכבש החטיבתי".

באטלס כרטא לתולדות מדינת ישראל (עשור שני), מופיע במפה 76 (עמוד 65) תרשים קרב המכונה "קרב המכבש החטיבתי" שנערך ב-8 ביוני 1967. מדובר בקרב שניהלה חטיבה 7 ביום האחרון של מלחמת ששת הימים בחזית המצרית. בתרשים הקרב מופיעים טנקי חטיבה 7 המנסים להתקדם ממזרח למערב על הציר המוביל מביר גפגפה לעבר תעלת סואץ, כאשר טנקי אויב פרוסים משני צדי הציר וחוסמים אותו; מצפון לציר מסומנת פלוגת צנטוריונים אנונימית שנתנה

תא"ל (מיל') אלישיב שמשי, מומחה צבאי העוסק בחקר קרבות של צה"ל ברמה הטקטית והמערכתית

לחצות את מערך הג'ירדי

במלחמת ששת הימים לחמה פלוגה ז' במסגרת גדוד 82 השייך לחטיבה 7. כמו כל הפלוגות בגדוד, היא הורכבה מ־14 טנקי צנטוריון ששובצו בארבע מחלקות, בכל מחלקה שלושה טנקים. נוסף על כך היה טנק מ"פ וטנק סמ"פ - אריה הולנדר. ארבעת המ"מים היו מ"מ 1 יהודה וגמון, מ"מ 2 יעקב פרלשטיין, מ"מ 3 אבי אופוטובסקי ומ"מ 4 גבריאל פרקש.

הפלוגה חנתה עם הגדוד בצאלים, ועם פרוץ המלחמה חצתה את הגבול מזרם לקיבוץ נירים, עברה דרך הכפר עבסן אל כביר והמשיכה לעבר חאן יונס. ברחוב הראשי של העיר נפתחה על הפלוגה אש מקלעים ונ"ט מעמדת אויב מבוצרת בקצה הרחוב. טנקי הפלוגה הקדמיים השיבו באש תותחים והעמדה הושמדה. שרר שקט. התושבים היו בהלם, ובתוך השטח הבנוי היה בלגן גדול וכוחות התפצלו. הקשר עם הגדוד נותק, אבל בהתאם להנחיות המוקדמות שנתן מפקד האוגדה, אלוף ישראל טל, חזרתי עם הפלוגה לכביש הראשי ונענו לכיוון צומת רפיח. הנחיותיו של טל היו ברורות: לא משנה מה קורה וכמה נפגעים יש - ממשכים בתנופת ההבקעה דרך צומת רפיח לעבר אל-עריש.

סמוך לצומת רפיח נפתחה על הפלוגה אש נ"ט ומקלעים מן האגף מטווחים קרובים מאוד. הגבנו באש חזקה, והסתערנו על האויב. במהלך ההסתערות פגע פגז מצרי ישירות בסמ"פ שלי אריה הולנדר, והוא נהרג. כמו כן שלושה טנקים עלו על מוקשים, ובהם גם הטנק שלי. הוריתי לפנות את הולנדר לאחר, והנחיתי את הצוות שלי לתקן את שרשרת הטנק שהתפרקה מהמוקש ולאחר מכן להצטרף לפלוגה. הטנק של הסמ"פ לא נפגע מאש האויב, עליתי עליו והמשכתי את המלחמה עם הצוות החדש.

מצומת רפיח נעתי עם הפלוגה מערבה ויצרתי קשר עם המג"ד שלי, סא"ל גבי עמיר. בשלב מסוים הוא הורה לי להוביל את

המ"פ שמשי עם צוות הטנק שאיתו לחם עד ההגעה לתעלת סואץ. פתחנו באש תותחים, ובגלל הטווחים הקצרים כמעט כל פגז פגע בול. האויב הופתע לחלוטין ולא הגיב כלל באש. צילום: באדיבות הכותב

הגדוד דרך מערך הג'ירדי לעבר אל-עריש. מערך הג'ירדי היה מערך מצרי חזק ומבוצר בעומק של כעשרה ק"מ - מערך אויב שהילך אימים על כולם. הפלוגה נעה בתנועה מבצעית מתא שטח אחד לאחר, תוך ירי פגזים על טנקי אויב שנראו בחפירות. המערך המצרי היה בהלם. הפלוגה פרצה דרכו והגיעה ראשונה לאל-עריש בסביבות השעה 16:00. בהמשך הצטרפו אליה שאר כוחות גדוד 82.

חצינו עם הפלוגה את אל-עריש לצידה המערבי, ותוך כדי תנועה פתחו עלינו חיילים מצרים באש נק"ל מבין עצי הדקלים שבצידי הכביש. סמיכות העצים לכביש הקשתה על הטנקיסטים לצודד את התותחים, ולכן הגבנו באש מקלעים ובנשק אישי. מי שלא נפגע מבין המצרים - ברח ונעלם בשטח הבנוי. טנקי הפלוגה נותרו כמעט ללא דלק, ובתיאום עם המג"ד חזרתי עם הפלוגה למזרח העיר ונכנסנו עם חשיכה לחניון לילה.

חצינו עם הפלוגה את אל-עריש לצידה המערבי, ותוך כדי תנועה פתחו עלינו חיילים מצרים באש נק"ל מבין עצי הדקלים שבצידי הכביש. סמיכות העצים לכביש הקשתה על הטנקיסטים לצודד את התותחים, ולכן הגבנו באש מקלעים ובנשק אישי. מי שלא נפגע מבין המצרים - ברח ונעלם בשטח הבנוי

לאחר ההלם הראשוני התאושש האויב במערך הג'ירדי וחסם את הציר. בשל כך נאלצה חטיבה 7 להילחם על פתיחתו מחדש. גדוד הפטונים 79 ניסה לפרוץ את הציר, אך ללא הצלחה. רק בלילה הצליח גדוד החרמ"ש של החטיבה, בסיוע טנקים, לפתוח מחדש את הציר.

לפנות בוקר הגיעה חטיבה 7 כולה לאל-עריש. הבקעת מערכי האויב והפריצה לעבר אל-עריש היו מוצלחות במיוחד מבחינה צבאית. תוך שמונה שעות מתחילת המלחמה, פלוגה ז', יחד עם כוחות נוספים של גדוד 82, חצו את הגבול בשעה שמונה בבוקר, פרצו דרך מערכי האויב המצרי לעומק של כ־50 ק"מ והגיעו בשעה ארבע אחר הצהריים לאל-עריש.

ביום השני והשלישי של המלחמה ניהלה חטיבה 7 כולה קרבות התקדמות ורדיפה וקרבות שריון בשריון, שהיו קלים יחסית. זאת מאחר שהאויב המצרי נשבר, התפורר ונסוג ברובו מערבה לעבר תעלת סואץ.

ביקור הרמטכ"ל בחניון השריון זמן קצר לאחר מלחמת ששת הימים, משמאל לימין: אלוף ישראל טל, רא"ל יצחק רבין, אלי"ם שמואל גורדיש וסרן אלישיב שמשי. החניון הוקם בכיכר המדינה בתל אביב בפיקודו של שמשי. צילום: באדיבות הכותב

האיגוף שפרץ את החסימה בדרך לתעלת סואץ

ביום הרביעי של המלחמה, שבדיעבד היה יום הלחימה האחרון בסיני, ניסתה חטיבה 7 לפרוץ בכוח את הציר מביר גפגפה לעבר תעלת סואץ. מדובר בקטע כביש צר שהיה מוגן היטב על-ידי טנקי אויב והיה מעבר הכרחי בין דיונות גבוהות וטובעניות שנחשבו כבלתי עבירות לכלי שריון. לאורכו של קטע כביש זה נערכו טנקי טי"ט 55 מצריים בין כפלי הדיונות הגבוהות בקרבת הכביש ומשני צדדיו, במטרה לבלום את כוחות צה"ל ולמנוע מהם הגעה לתעלת סואץ.

בקטע כביש זה התנהל קרב שנקרא מאוחר יותר "קרב המכבש החטיבתי". מח"ט 7 גורודיש (שמואל גונן), רצה להמשיך את תנופת ההתקפה המוצלחת של היוםיים הקודמים, והחליט לפרוץ את הציר בכוח כאשר גדוד 82 (צנטוריונים) יוביל וגדוד 79 (פטונים) ינוע אחריו.

הדיונות הגבוהות משני צדי הכביש הצר הגבילו מאוד את פריסת הטנקים. פלוגתו של שמאי קפלן הובילה בראש גדוד 82, ושאר הפלוגות נעו בקצב איטי מאחור. שמאי זיהה טנקי אויב אחדים ופגע בהם, אבל טנקי אויב נוספים שארבו בין הדיונות הסמוכות לכביש פתחו על הפלוגה באש תותחים, ושני טנקים נפגעו. שמאי ולוחם נוסף נהרגו.

ביקשתי את אישורו של המג"ד, שהשיב לי כי בקטע הזה הדיונות בלתי עבירות ולכן אין מנוס אלא לפרוץ את הציר בכוח. החלטתי שלא להרפות מן היוזמה, ואמרתי לו שלהערכתי גם האויב בטוח שהוא מוגן באגפיו על-ידי דיונות בלתי עבירות, ולכן המאמץ להפתיע ולאגף אותו כדאי. המג"ד התלבט, ולבסוף אישר לי לבצע את האיגוף

ההיתקלות עם טנקי האויב בטווחים קצרים ובשטח חולי שהגביל מאוד את התנועה הדליקה אצלי נורה אדומה. חשבת שתהיה זאת טעות להמשיך לפרוץ את הציר עם הראש בקיר, והתלבטתי כיצד לנהוג. מצד אחד, היה מעליי מג"ד שיכול היה להתריע בפני המח"ט על הסכנה בהליכה עם הראש בקיר. מצד אחר, ידעתי שהמח"ט להוט לנצל הצלחה ולהגיע כמה שיותר מהר לתעלת סואץ. הערכתי גם שההצלחות המדהימות של החטיבה עד לאותו יום ינטרלו כל ערעור מצד המג"דים על הפקודות של גורודיש.

היה לי ברור שהמשך הפריצה באותה מתכונת היא טעות שתביא לנפגעים רבים. החלטתי לנסות לזיזם מהלך שבו אנוע עם הפלוגה שלי באיגוף מימין דרך הדיונות הגבוהות שמצפון לציר, ומן האגף אפתיע ואתקוף את הטנקים המצריים. ביקשתי את אישורו של המג"ד, שהשיב לי כי בקטע הזה הדיונות בלתי עבירות ולכן אין מנוס אלא לפרוץ את הציר בכוח. החלטתי שלא להרפות מן היוזמה, ואמרתי לו שלהערכתי גם האויב בטוח שהוא מוגן באגפיו על-ידי דיונות בלתי עבירות, ולכן המאמץ להפתיע ולאגף אותו כדאי. המג"ד התלבט, ולבסוף אישר לי לבצע את האיגוף.

הובלתי את הפלוגה דרך הדיונות הטובעניות והגבוהות שמצפון לכביש. התנועה הייתה איטית, קשה ומתפתלת, בשל הצורך לבחור נתיב תנועה עם שיפועים מתונים כדי שהטנקים

לא יפרסו זחלים ולא ישקעו בחול. לשמחתי הצלחתי לנתב את הפלוגה אל אגפו של האויב. במרחק של קילומטר בערך מהכביש צפיתי במשקפת אל עבר הכביש שמדרום, והתקשיתי לראות את טנקי האויב. קידמתי את הטנקים לעבר הכביש, מרחק מאות מטרים ממנו, ורק אז ראיתי את אחוריהם של טנקי האויב בין הדיונות שבקרבת הכביש.

פתחנו באש תותחים, ובגלל הטווחים הקצרים כמעט כל פגז פגע בול. האויב הופתע לחלוטין ולא הגיב כלל באש. אחרי שטנקיו הקדמיים הושמדו, דילגתי עם הפלוגה מערבה יותר ושוב קיצרנו טווחים וירינו על טנקי האויב מהאגף ומאחור. התמודדות של ממש לא הייתה לנו, רק עם הדיונות הטובעניות. כל דילוג היה כרוך בבחירת נתיב תנועה מדויק. חזרנו על שיטת הפעולה הזאת שוב ושוב. התברר שעומק חסימת הציר שבו נערכו טנקי האויב היה של כמה קילומטרים, ולכן הקרב נמשך שעות אחדות.

המצרים הופתעו לחלוטין. כמה מהטנקים התפוצצו ובערו, וחייילים מצרים נצפו נוטשים את הטנקים ובורחים לדיונות שמדרום. במקביל לאיגוף הפלוגתי ולפגיעה בטנקי האויב פרץ גדוד 82 דרך הציר בזהירות ובקצב איטי וכמעט ללא התנגדות אויב. גדוד הפטונים נע בעקבותי, וחטיבה 7 כולה המשיכה בתנופת ההתקפה עד לתעלת סואץ.

בקרבת תעלת סואץ התפצל גדוד 82, וכל פלוגה קיבלה גזרת אחריות לאורך התעלה. הפלוגה שלי נערכה מדרום לאגם המר הקטן, הקימה במקום מוצב, ששמו במפת החטיבה נקרא "זהבה" על שם הפלוגה שלנו, פלוגה ז'. המוצב הקרוב ביותר אליי היה במרחק של כ-15 ק"מ ונקרא "קובריה", על שמה של פלוגה ק' שעליה פיקד עמיר יפה.

הצלחת הפלוגה במהלך המלחמה כולה ובקרב זה בפרט הייתה בעיקר בגלל מקצועיות מפקדי הטנקים וצוותיהם, רוח הלחימה והדבקות במשימה לאור המטרה. היה לי סיפוק רב כשנודע לי שבעקבות האיגוף שיזמתי לפריצת חסימת האויב, חטיבה 7 כולה השלימה את פריצת החסימה בדרך לתעלת סואץ ללא נפגעים

סיכום

אפשר לקבוע ש"קרב המכבש החטיבתי", כפי שכונה אחרי המלחמה, היה עלול להסתיים אחרת אילו לא האיגוף הפלוגתי שפרץ את החסימה בדרך לתעלת סואץ. בקרב זה השמידה הפלוגה קרוב ל-20 טנקי אויב, וסיימה אותו ללא נפגעים. הצלחת הפלוגה במהלך המלחמה כולה ובקרב זה בפרט הייתה בעיקר בגלל מקצועיות מפקדי הטנקים וצוותיהם, רוח הלחימה והדבקות במשימה לאור המטרה. היה לי סיפוק רב כשנודע לי שבעקבות האיגוף שיזמתי לפריצת חסימת האויב, חטיבה 7 כולה השלימה את פריצת החסימה בדרך לתעלת סואץ ללא נפגעים. בשיחה שהייתה לי עם גבי עמיר כמה שנים לאחר המלחמה בנושא של "קרב המכבש החטיבתי", הוא אמר לי בגלוי שהוא הביא בחשבון את האפשרות שהפלוגה שלי תיתקע בדיונות שנחשבו כבלתי עבירות, אך היוזמה שלי לבצע את האיגוף הייתה חשובה מאוד, כי ללא האיגוף המוצלח היה כמעט בלתי אפשרי לפרוץ את הציר ללא נפגעים רבים.

